

Ár 2015, föstudaginn 19. júní, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið mál nr. 4/2015:

A
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru A, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 23. janúar 2015, með kvörtun sóknaraðila, dags. 21. janúar 2015. Með tölvupósti nefndarinnar, dags. 27. janúar 2015, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi/tölvupósti dags. 2. mars 2014. Var bréfið sent sóknaraðila, með tölvupósti nefndarinnar, dags. 3. mars 2014, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir sóknaraðila bárust með bréfi, dags. 11. mars 2014.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 19. júní 2015.

II.

Málsatvik.

B gaf út veðskuldabréf nr. X til FF þann 15. desember 2003.. Samkvæmt fyrirsögn veðskuldabréfsins var það í „*erlendum myntum/mynteiningum*“ og í aðfaraorðum meginmáls þess viðurkennir lántaki að skulda skuldareiganda „*eftirfarandi erlenda fjárhæð: JPY 18.230.000 [...] EUR 139.000 [...]*“. Þá var í veðskuldabréfinu mælt fyrir um að skuldin beri vexti sem séu sex mánaða LIBOR/EURIBOR-vextir eins og þeir ákvarðist fyrir viðkomandi gjaldmiðil hverju sinni að viðbættu 2,80% vaxtaálagi. Samkvæmt veðskuldabréfinu var lántaka heimilt að óska eftir breytingu á myntsamsetningu veðskuldabréfsins, en sú takmörkun var gerð að hámarksfjöldi mynta væru þrjár í senn eða samkvæmt nánara samkomulagi skuldaraeiganda og lántaka. Í veðskuldabréfinu var jafnframt tekið fram að lántaki veiti skuldareiganda heimild til að skuldfæra viðskiptareikning sinn við FF, fyrir afborgunum, vöxtum og innheimtukostnaði, en fyrir liggur að þar sé um að ræða tékkareikning í íslenskum krónum.

Þann 20. apríl 2007 var gerður viðauki við veðskuldabréfið þar sem sóknaraðili tók yfir skyldur skuldara. Í þessari skuldskeytingu var skuldbinding sóknaraðila samkvæmt veðskuldabréfinu einungis tilgreind með hinum erlendu gjaldmiðlum sem hún samanstóð af, en eftirstöðvar höfuðstóls m.v. 16. apríl 2007 voru að fjárhæð EUR 104.248 og JPY 13.672.502. Í skuldskeytingunni kom fram að á þeim degi næmi uppgreiðsluverðmæti lánsins í íslenskum krónum 16.958.632. Skilmálum veðskuldabréfsins var breytt með fjórum viðaukum; fyrst þann 23. desember 2008 á

Þann hátt að endurgreiðsluferli var frestað um 6 mánuði og ákvæðum um dráttarvexti breytt, öðru sinni þann 29. mars 2009 að því er varðaði myntsamsetningu veðskuldabréfsins en í umræddum viðauka segir „að í stað þess að miðast við jafnvirði íslenskra króna í ofangreindum mynt/myntum og tilgreindum hlutföllum þá skuli fjárhæð framvegis miðast við evrur 100% (EUR), þriðja sinni þann 29. júní 2009 á þann hátt að endurgreiðsluferli var frestað um 6 mánuði, og loks fjórða sinni þann 4. febrúar 2011 en þá var endurgreiðsluferli skuldarinnar breytt með nánar tilteknum hætti. Í öllum tilvikum var fjárhæð skuldarinnar tilgreind í erlendum gjaldmiðlum í skjölunum um skilmálabreytingu en jafnvirðisfjárhæðar í íslenskum krónum þar ekki getið. Jafnframt voru margvíslegir viðaukar gerðir við veðskuldabréfið er lutu að tilfærslu aflahlutdeildar en í þeim var fjárhæð veðskuldabréfsins einungis tilgreind í hinum erlendu gjaldmiðlum.

Þann 29. janúar 2013 gaf sóknaraðili út veðskuldabréf nr. Y, upphaflega að fjárhæð kr. 14.040.000. Andvirði bréfsins var ráðstafað inná veðskuldabréf nr. X. Í 10. gr. veðskuldabréfsins var svohljóðandi ákvæði: „*Komi til frekari endurútreiknings á hinu uppperða láni sem leiði til þess að lántaki eignist frekari kröfur á bankann um endurgreiðslu, þá skal andvirði hennar ráðstafað til lækkunar á skuldabréfi þessu.*“

Með bréfi, dags. 2. nóvember 2011, tilkynnti varnaraðili að það væri mat bankans að umrætt veðskuldabréf fæli í sér ólögmæta gengistryggingu. Jafnframt tilkynnti varnaraðili að hann hafði ákveðið að endurreikna lánið samkvæmt ákvæðum laga frá desember 2010 um breytingu á lögum 38/2001, þ.e. miðað við lægstu óverðtryggðu vexti sem Seðlabanki Íslands birti samkvæmt 10. gr. laga nr. 38/2001. Útreikningurinn leiddi til þess að höfuðstóll veðskuldabréfsins lækkaði úr kr. 28.806.367 í kr. 17.550.109.

Með bréfi, dags. 17. júlí 2013 tilkynnti varnaraðili sóknaraðila að bankinn hefði endurreiknað veðskuldabréf nr. X umfram skyldu, sbr. bréf bankans frá 2. nóvember 2011. Í ljósi síðari dómafordæma Hæstaréttar, sem rakin eru í bréfinu, telji bankinn að lánið hafi í raun verið erlent lán en ekki gengistryggt lán. Hann myndi því ekki leiðrétta lánið á grundvelli sjónarmiða um fullnaðarkvittanir og staða lánsins yrði óbreytt.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að viðurkennt verði að varnaraðila beri að endurreikna lán nr. Y, áður nr. X, í samræmi við dóma Hæstaréttar Íslands um fullnaðarkvittanir og lækki höfuðstól láns nr. Y í kjölfarið í samræmi við endurútreikning lánsins.

Sóknaraðili kvartar yfir afstöðu varnaraðila sem fram hafi komið í bréfi bankans dags. 9. janúar 2015, þar sem sóknaraðila var neitað um endurútreikning á láni þeirra í samræmi við dóma Hæstaréttar um fullnaðarkvittanir.

Sóknaraðili mótmælir þeim skilningi varnaraðila að ekki sé um ólögmætt gengistryggt lán að ræða. Byggir félagið á því að varnaraðili sé bundinn við fyrri afstöðu sína um að um ólögmætt gengistryggt lán sé að ræða og því verði bankinn að fara eftir dómum Hæstaréttar um gildi fullnaðarkvittana og endurreikna ofgreiddar greiðslur til lækkunar á umræddu láni. Eins og rakið sé í bréfi sóknaraðila dags. 1. desember 2014 hafi sóknaraðili aldrei fengið gjaldeyri í sínar hendur né hafi hann keypt gjaldeyri honum að vitandi. Varnaraðili eigi ekki né hafi hann nokkurn tíman átt gjaldeyrisreikning og hafi aldrei óskað eftir erlendu láni. Í takt við það sem hafi gerst á markaði á þeim tíma sem lánið hafi verið tekið hafi sóknaraðili nýtt sér þá fjármálaafurð sem bankar buðu á markaði á þeim tíma, þ.e. gengistryggt lán sem síðar kom í ljós, að var ólögleg fjármálaafurð. Sóknaraðili bendur á að allar greiðslur af umræddu láni hafi

verið greiddar í íslenskum krónum og hafi krónureikningurinn verið skuldfærður fyrir greiðslum af láninu. Lánið hafi verið greitt út í íslenskum krónum. Erlendar myntir hafi aldrei farið um hendur sóknaraðila né á nokkurn reikning í hans eigu.

Það sé að mati sóknaraðila alls ekki sé afdráttarlaust að ávallt sé skýrlega vísað til mynta í heiti lánsamnings hans og viðaukum við hann og ekki getið þar um jafnvirði lánsins í íslenskum krónum. Um það sé m.a. vitnað í bréfi sóknaraðila frá 1. desember 2014.

Í fyrrgreindu bréfi varnaraðila hafi verið byggt á að í dómum Hæstaréttar hafi komið fram að miklu máli skipti hvernig orðalag lánasamnings hafi verið háttað sem og viðaukum við þá. Sóknaraðili telur þó að það eitt og sér skipti hinsvegar ekki öllu máli. Að mati Hæstaréttar verði einnig að horfa til annarra þátta eins og efnda auka og aðalskyldna og hvort gjaldeyrir skipti raunverulega um hendur. Sóknaraðili telur ljóst að um málamyndagering hafi verið að ræða þar sem hvorki hafi verið eftir óskað eftir erlendu láni eða ætlun lántaka að taka erlent lán. Lántaki hafi nýtt sér þá lánaafurð sem í boði var, þ.e. gengistryggt lán, sem síðar hafi verið dæmt ólögleg af Hæstarétti.

Sóknaraðili bendir á félagið hafi engu ráðið um form eða efni samningsins. „Hvitt verði ekki svart þó það sé kallað svart“. Horfa verði til þess að hvernig samningurinn og viðauki við hann séu annarsvegar og hvernig hann hafi verið efndur og hvernig raunveruleikinn hafi verið hinsvegar. Ljóst megi vera að ekki sé unnt að túlka dóma Hæstaréttar á þá leið að einungis orðalag í lánasamningum ráði öllu um túlkun þeirra. Ef svo væri hefði hæstiréttur sett fram nýja reglu sem rutt hefði öðrum skýringum og fyllingarreglum samningaréttar úr vegi.

Sóknaraðili bendir jafnframt á að tilgreiningar í viðaukum og lánasamningi hafi ekki verið eins skýrar og fram hafi komið í svari varnaraðila, sérstaklega sé rétt að benda á eftirfarandi atriði:

1) Ef að um erlent lán hefði verið að ræða, þá ættu að liggja fyrir kaupnótur fyrir erlendum gjaldeyri sem sýni fram á að við töku lánsins hafi bankinn eða forveri hans keypt umræddan gjaldeyri í stað þeirra króna sem sóknaraðili hafi fengið í hendur við útborgun skuldabréfsins. Ef ekki sé ljóst að um málamyndagering hafi verið að ræða og gengistryggt lán. Slíkar kaupnótur hefðu verið fyrsta vísbending um að um erlent lán hefði verið að ræða, þó þær hefðu ekki nægt einar og sér.

2) Sóknaraðili vísar til þess að í yfirliti yfir umrætt lán hafi komið fram að staða þess væri einungis reiknuð í íslenskum krónum. Hafi komið fram í skjalinu að íslenska krónan væri viðmiðunarmynt lánsins sem sýni að lánið sé gengistryggt en ekki erlent lán.

3) Sóknaraðili telur að kvittun fyrir greiðslu inn á hið gengistryggðalána sýni að ljóst sé að eins og ávallt hafi verið greitt af láninu í krónum en aldrei hafi verið keyptur gjaldeyrir. Sóknaraðili hafi alla veganna aldrei séð slíkar kaupnótur.

4) Sóknaraðili bendir jafnframt á að millifærslur sýni að ávallt hafi verið greitt af láninu beint af krónureikningi hans og hafi félagið aldrei fengið neinar nótur fyrir því að keyptur hafi verið gjaldeyrir til að greiða af láninu, sem væri augljóslega fyrir hendi ef um hefði verið að ræða erlent lán en ekki gengistryggt lán.

5) Þá hafi uppgefnar fjárhæðir lánsins verið í íslenskum krónum auk hinna erlendu mynta sem lánið hafi verið tengt við.

6) Sóknaraðili bendir á að í skuldskeytingu vegna lánsins frá 20. apríl 2007 hafi auk tilgreiningu til höfuðstóls lánsins í myntum verið tilgreind fjárhæð lánsins í íslenskum krónum.

7) Jafnframt bendir sóknaraðili á að sérstaklega hafi verið vitnað til viðauka við veðskuldabréfið, dags. 29. mars 2009 en þar sagði: „Skuldari óskar eftir og sparisjóðurinn í Keflavík hefur samþykkt að gera þá breytingu á myntsamsetningu

skuldabréfsins að í stað þess að miðast við jafnvirði íslenskra króna í ofangreindum mynt/myntum og tilgreindum hlutföllum þá skal fjárhæð framvegis miðast við evrur 100% EUR“. Ennfremur sé ljóst að vitna hafi átt til upphaflegu fjárhæðarinnar í íslenskum krónum en nákvæm tilgreining til fjárhæðarinnar hafi fallið niður við gerð viðaukans. Af þessu sé ljóst að skuldareigandi sjálfur hafi litið svo á, sem staðfest hafi verið með bréfi varnaraðila, að um gengistryggt lán hafi verið að ræða og orðalagið um jafnvirði í íslenskum krónum einfaldlega staðfesti það sem öll önnur atvik málsins beri með sér.

8) Loks bendir sóknaraðili á að fjármálastofnun sem hafi sent félaginu tilkynningu þess efnis að hún hafi komist að þeirri niðurstöðu að lán þess væri ólöglegt gengistryggt lán, geti ekki frá sjónarhóli laga og þeirrar ábyrgðar sem lagðar séu á hendur fjármálastofnunum, síðar ákveðið að ekki hafi verið um ólöglegt lán að ræða. Fyrri ákvörðun verði að standa og gilda alla leið. Þannig að sú ákvörðun að flokka lánið sem ólöglegt lán hafi það í för með sér að varnaraðili verði að endurreikna lánið alla leið og út frá dómum um fullnaðarkvittanir. Ef varnaraðili kæmist upp með þá háttsemi að geta ýmist dregið úr eða bætt við skyldur þá væru neytendur og lánatakar í harla óvenjulegri stöðu. Fyrri afstaða hans til umrædds láns verði einfaldlega að standa með þeim lögfylgjum sem að því leiða.

Hvað varðar athugasemdir varnaraðila þá bendir sóknaraðili á að í umræddu bréfi varnaraðila frá 2. nóvember 2011 hafi ekki verið gerður neinn fyrirvari um að bankinn gæti síðar breytt flokkun sinni á umræddu láni. Varnaraðili hafi kosið að gera enga slíka fyrirvara og verði því að bera hallan af því. Samkvæmt meginreglum samningaréttarins sé bréf varnaraðila frá 2. nóvember 2011 ákvöð sem beint hafi verið til sóknaraðila einhliða af varnaraðila og skapað rétt sóknaraðila til handa. Ákvöðin hafi verið án fyrirvara og óafturkallanleg af þeim sökum. Ekki einungis hafi bréf varnaraðila skapað rétt hjá sóknaraðila heldur hafi bréfið byggt upp réttmætar væntingar um endurreikning á láninu í samræmi við fordæmisgildi dóms nr. 600/2011. Í bréfi varnaraðila segi „*Bankinn er að meta fordæmisgildi dóms nr. 600/2011 og liggur sú niðurstaða ekki fyrir. Ef niðurstaðan verður að lánið falli undir fordæmi dómsins verður þessi endurreikningur leiðréttur í samræmi við það*“. Sóknaraðili telur ljóst að varnaraðili hafi sjálfur sagt að lánið yrði endurreiknað ef lánið félli undir fordæmi dóms 600/2011, sem það hefði gert ef bankinn hefði ekki síðar skipt um skoðun um lögsmæti lánsins. Því hafi varnaraðili einfaldlega áður tilkynnt sóknaraðila að lánið yrði endurreiknað. Ný afstaða varnaraðila til láns sóknaraðila hafi ekki verið tilkynnt fyrr en með bréfi bankans þann 17. júlí 2013 eða 20 mánuðum síðar. Ljóst megi vera að undir engum kringumstæðum geti lánastofnun hagað sér á þennan hátt. Í 20 mánuði hafði sóknaraðili beðið endurreiknings á grundvelli dóms Hæstaréttar í máli 600/2011.

Sóknaraðili telur að í þessu ljósi megi velta fyrir sér réttaröryggissjónarmiðum og hefðbundnum reglum um túlkun óskýrra samningsákvæða þegar annarsvegar eigist við sérfræðingar eða stofnanir með sérfræðiþekkingu á tilteknu sviði og hinsvegar leikmenn. Ef niðurstaða kærunefndarinnar yrði á þá leið að sóknaraðila væri talið heimilt að senda út tilkynningar til lántaka um flokkun lána þeirra án fyrirvara en síðan breyta flokkuninni þeim í óhag eftir 20 mánuði þegar viðkomandi hafi á þeim tíma öðlast réttmætar væntingar um endurreikning þá megi velta fyrir sér hvernig viðskiptamenn banka almennt eigi að geta treyst bankakerfinu. Leggja verði þá skyldu á herðar lánastofnana að þau bréf sem þau sendi út séu að efni til rétt og ekki séu settir fram fyrirvarar í þeim séu þau án fyrirvara og haldi að efni til. Ef mistök séu gerð þá séu þau leiðrétt innan eðlilegs tíma og þegar ákvörðun liggja fyrir um eðli réttinda lántaka þá sé ekki hægt að breyta henni síðar lántaka til tjóns.

Sóknaraðili vísar enn fremur til þess að varnaraðili geti ekki upp á sitt einsdæmi ákveðið, eftir að hafa gefið út yfirlýsingu um að um væri að ræða ólögmaett gengistryggt lán og gefið sjálfur út að lánið verði endurútreiknað með hliðsjón af dómi 600/2011, ákveðið að ekki sé um ólögmaett gengistryggt lán að ræða og hafna endurútreikningi. Varnaraðili sé bundinn af fyrri ákvörðun sinni og ákvöð sem hann hafi beint að sóknaraðila. Afturköllun hans á ákvörðun sem hann hafi tekið 20 mánuðum áður fái ekki staðist hvorki út frá þeim sjónarmiðum sem beita verði á varnaraðila sem lánastofnun eða út frá almennum reglum samningaréttarins. Varðandi gildi yfirlýsinga banka í þessum efnum vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 156/2011. Dómurinn sýni fram á að varnaraðili geti undir engum kringumstæðum afturkallað ákvörðun sína um flokkun láns sóknaraðila eða gangið á bak orða sinna um áður lofaðan endurreikning.

Sóknaraðili hafnar öllum rökum varnaraðila þess efnis að ekki séu fyrir hendi skilyrði til að víkja frá meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslna. Byggir félagið á því að öll skilyrði séu til þess að taka til greina sjónarmið um fullnaðarkvittun frá hendi sóknaraðili og eigi því varnaraðili ekki rétt á frekari greiðslu vegna vaxta fyrir liðna tíð. Hafi varnaraðili ekki lagt fram nein gögn eða vísað til fullnægjandi lagasjónarmiða sem leiða til annarrar niðurstöðu.

Hvað varðar eðli lánsins sjálfs þá ítrekar sóknaraðili að aldrei hafi átt sér stað viðskipti með gjaldeyri vegna lántökunnar eða greiðslu af afborgunum á láninu. Sóknaraðili hafi ekki átt gjaldeyrisreikning á þessum tíma og aldrei hafi hann keypt gjaldeyri til þess að greiða af láninu. Allt uppgjör lánsins hafi farið fram í íslenskum krónum. Megi í því samhengi benda á dóm Hæstaréttar frá 14. febrúar 2011 í máli nr. 604/2010.

Sóknaraðili telur að þeir dómur sem varnaraðili hafi vísað til hafi ekki þýðingu við úrlausn þess máls þar sem í þeim skuldabréfum sem þar hafi verið deilt um hafi verið gerður áskilnaður um að greiða skyldi af bréfunum með íslenskum krónum. Slíkur áskilnaður hafi ekki verið í skuldabréfi sóknaraðila. Sóknaraðili hafi hinsvegar aldrei verið krafinn um erlendar myntir við greiðslur af láninu, og hafi varnaraðili ekki sýnt fram á annað en að allar greiðslur í kringum skuldabréfið hafi átt sér stað í íslenskum krónum.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili, sem sérfræðingur á sviði fjármálagerninga, geti ekki borið fyrir sig að þar sem hann hafi endurútreiknað lánið áður, beri honum ekki skylda til þess að gera það á grundvelli fullnaðarkvittana. Þrátt fyrir að komist yrði að þeirri niðurstöðu að um lögmaett lán hafi verið að ræða, geti varnaraðili ekki hafnað því að endurútreikna lánið á grundvelli fullnaðarkvittana vegna lögvillu sinnar áður. Það sé ekki sóknaraðila að bera ábyrgð á mistökum varnaraðila ef svo beri undir og eigi sóknaraðili skýlausan rétt til þess að lánið verði endurútreiknað í samræmi við dóma Hæstaréttar.

Hvað varðar rökstuðning varnaraðila þess efnis að ekki hafi verið um ólögmaett gengistryggt lán að ræða og því hafi dómur Hæstaréttar í málum nr. 600/2011, 464/2012 og 50/2013 ekki fordæmisgildi og bendir sóknaraðili enn á að varnaraðili hafi áður kveðið á um að um ólögmaett lán hafi verið að ræða og sé hann bundinn við þá afstöðu sína. Varnaraðili hafi með bréfi sínu 2. nóvember 2011 byggt um réttmætar væntingar sóknaraðila þess efnis að um ólögmaett gengistryggt lán væri að ræða. Hæstiréttur hafi í dómum sínum talið að réttmætar væntingar teljist til eignar. Megi til að mynda benda á dóm Hæstaréttar í máli nr. 48/2004 þar sem Hæstiréttur fjalli um réttmætar væntingar.

Af framangreindu sé því ljóst að varnaraðila beri að endurútreikna lán sóknaraðila.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað.

Það er afstaða varnaraðila að veðskuldabréf nr. X sé skuldbinding í erlendum myntum. Varnaraðili bendir á að í dómum sínum um hvort skuldbinding sé um lán í erlendri mynt eða íslenskum krónum bundið gengi erlendar myntar hafi Hæstiréttur fyrst og fremst lagt til grundvallar skýringu á formi og meginefni þeirra gerninga sem liggja til grundvallar skuldbindingunni, sbr. m.a. dóma Hæstaréttar frá 23. nóvember 2011 í málum nr. 551/2011 og 552/2011 og frá 16. maí 2013 í máli nr. 757/2012. Í því sambandi skipti einkum máli hvernig sjálf skuldbindingin sé tilgreind í þeim. Í dómafordæmum Hæstaréttar komi fram að við úrlausn á því hvort að um gilt lán í erlendum gjaldmiðli sé að ræða eða ólögmeitt gengistryggt lán í íslenskum krónum sé fyrst að líta til heitis skuldabréfsins sem deilt sé um, tilgreiningu lánsfjárhæðar og hvort að vaxtakjör séu í samræmi við það um erlent lán sé að ræða sbr. m.a. dóm Hæstaréttar frá 7. júní 2012 í máli nr. 524/2011.

Varnaraðili telur að um hafi verið að ræða skuld reista á veðskuldabréfi sem samkvæmt yfirskrift þess hafi verið í erlendum gjaldmiðlum þar sem fjárhæð skuldarinnar hafi verið skýrlega tilgreind í tveimur erlendum myntum. Vextir af láninu hafi verið tilgreindir Libor vextir af hinum tilgreindu fjárhæðum ásamt föstu vaxtaálagi. Þá hafi fjárhæð skuldarinnar í skilmálabreytingum veðskuldabréfsins verið tilgreind í hinum erlendu gjaldmiðlum en jafnvirðisfjárhæðar í íslenskum krónum ekki getið. Form og efni veðskuldabréfsins hafi því ótvírætt borið með sér að um væri að ræða lán í hinum tilgreindu erlendu myntum. Þá vísar varnaraðili jafnframt til þess að af dómum Hæstaréttar, m.a. frá 7. júní 2012 í máli nr. 524/2011 og frá 5. desember 2013 í máli nr. 446/2013, verði ráðið að ekki skipti máli þótt greiðslur fari fram í íslenskum krónum þegar skýrt komi fram í skuldaskjali að skuldin sé í erlendri mynt.

Þá hafnar varnaraðili því að leiðrétta skuli endurútreikning á grundvelli fullnaðarkvittana og vísar í því sambandi til þess að endurútreikningur varnaraðila á láni sóknaraðila í október 2011 hafi leitt til þess að sóknaraðili fékk niðurfelldar kr. 11.256.258 af höfuðstól á lögmeðu erlendu láni. Varnaraðili hafi ekki innheimt þá kröfu. Samkvæmt því hefði endurútreikningurinn leitt til lakari stöðu varnaraðila sem kröfuhafa. Jafnamt vísar varnaraðili til þess að varnaraðili telji að í tilviki sóknaraðila hafi ekki verið um viðbótarkröfu vegna vaxta fyrir liðna tíð að ræða heldur niðurfellingu hluta láns vegna lögvilla sem aðilar voru í. Því eigi meginreglan um viðbótargreiðslu og undantekningar frá henni vegna fullnaðarkvittana ekki við.

Varnaraðili telur því að sannarlega hafi verið um skuldbindingu í erlendri mynt að ræða. Ákvæði VI. kafla laga nr. 38/2011 um vexti og verðtryggingu eigi því ekki við enda sé ekki um að ræða verðtryggingu samningsfjárhæðarinnar í skilningi VI. kafla laganna. Vísist þar einkum til 1. mgr. 13. gr. laganna.

Varnaraðili bendir á að lög nr. 38/2001 hafi ekki að geyma skilgreiningu á því hvað skuli teljast vera „*skuldbinding um lánsfé í íslenskum krónum*“. Af því leiði að túlka verði skuldbindingu aðila í hvert og eitt skipti samkvæmt fyrirbyggjandi samningi og orðalagi hans. Við þá túlkun verði að horfa til grundvallarreglu samningaréttar um samningsfrelsi aðila, en af henni leiði m.a. að allar takmarkanir frá henni verði að túlka þröngt. Þá hafi því verið slegið föstu af Hæstarétti að við þetta mat þurfi fyrst og fremst að líta til form þess gernings sem liggja til grundvallar skuldbindingunni. Hafi rétturinn lagt áherslu á að hér skipti einkum máli hvernig sjálf skuldbindingin hafi verið tilgreind í viðkomandi löggerningi. Hafi lánsfjárhæð verið tilgreind á forsiðu lánessamningshafi Hæstiréttur þannig talið að þeir samningar séu um skuldbindingar í erlendri mynt, sbr. ofangreinda dóma. Hafi formskilyrðinu ekki verið fullnægt þannig að í lánasamningi

eða skuldabréfi sé getið um lánsfjárhæðina sem jafnvirði íslenskra króna og aðeins getið um hlutföll hinna erlendu mynta hafi Hæstiréttur horft til þess hvernig aðilar sammingsins efndu sammingskyldur sínar. Í veðskuldabréfi nr. X hafi fjárhæð lánsins verið tilgreind í hinum erlendu myntum, þ.e. JPY 18.230.000 og EUR 139.000. Því hafi ekki þurft ekki að horfa til þess hvernig aðilar sammingsins efndu sammingskyldur sínar heldur feli formið í sér að um hafi verið að ræða skuldbindingu í erlendum myntum.

Varnaraðili byggir samkvæmt framangreindu á því að sannanlega sá um að ræða skuldbindingu í erlendum myntum. Í þessu samhengi leggi varnaraðili áherslu á að í fyrrsögn veðskuldabréfsins segi að það sé „*Veðskuldabréf í erlendum myntum/mynteiningum*“. Lánsfjárhæðin hafi verið tilgreind í erlendum myntum og hafi jafnvirði hennar í íslenskum krónum hvergi verið tilgreint. Þá hafi hin erlenda lánsfjárhæð verið tilgreind sú sama við útgreiðslu lánsins og í veðskuldabréfinu, auk þess sem gengi fjárhæðarinnar hafi verið sérstaklega tilgreint. Ennfremur hafi fjárhæð skuldarinnar í skilmálabreytingum, dags. 23. desember 2008, 29. mars 2009, 29. júní 2009 og 4. febrúar 2011, verið tilgreind í hinum erlendu gjaldmiðlum en jafnvirðisfjárhæðar í íslenskum krónum ekki getið. Varnaraðili telur því framangreint vera ótvírætt til marks um að lánveitingin hafi verið í erlendum myntum. Þegar af þeirri ástæðu eigi reglur laga nr. 38/2001 um heimildir til verðtryggingar lánsfjár í íslenskum krónum ekki við.

Hvað varðar einstakar málsástæður sóknaraðila þá mótmælir varnaraðili sérstaklega sem röngum og ósönnuðum hvers konar málsástæðum um að ákvæði veðskuldabréfsins, sem beri þess augljóslega merki að um erlenda lánsskuldbindingu hafi verið að ræða til málamynda og til þess eins að klæða löggerninginn í þann búning að um erlent lán hafi verið að ræða. Jafnframt bendir varnaraðili á að sóknaraðila og B, hafi verið í lófa lagið að gera athugasemdir við efni veðskuldabréfsins strax í upphafi, þ. á m. við skuldskeytinguna þann 20. apríl 2007, ef félögin töldu að efni eða form veðskuldabréfsins væri ekki í samræmi við lánslofordið eða væntingar þeirra og óskir um efni sammingsins. Það hafi þau hinsvegar ekki gert og því telur varnaraðili að öll gögn málsins renni stöðum undir það að B hafi óskað eftir láni í erlendri mynt og fengið þá ósk sína uppfyllta. Síðari tíma atvik hafi hinsvegar leitt til þess að ákvörðun B, og sóknaraðila að taka við skyldum skuldara í apríl 2007, hefur reynst félögum óhagsstæð en á því verði þau að bera sjálf ábyrgð.

Varnaraðili mótmælir þeim rökum sóknaraðila að á veðskuldabréfinu komi fram að „*ISK sé viðmiðunarmynt lánsins sem sýni að lánið sé gengistryggt en ekki erlent lán*“. Varnaraðili bendir á að umrætt fylgiskjal B sýni stöðu lánsins m.v. 21. nóvember 2011 sem hafi verið eftir endurútreikning lánsins sem miðað hafi við 20. október 2011, en eftirstöðvar eftir endurútreiknings láns hafi myndað nýjan höfuðstól í íslenskum krónum. Hvað varðar þau rök sóknaraðila að skv. kvittun fyrir greiðslu afborgana hafi félagið ávallt greitt af láninu í krónum en aldrei keypt gjaldeyri þá bendir varnaraðili á að umrædd kvittun fyrir greiðslu sé frá 16. október 2012 og því eftir að endurútreikningur lánsins hafi farið fram þann 20. október 2011, sbr. það sem framan er rakið.

Hvað varðar þau rök sóknaraðila að aðrar kvittanir fyrir greiðslu afborgana sýni að ávallt hafi verið greitt af láninu „*beint af krónureikningi hans*“ og að félagið hafi „*aldrei fengið neinar nótur fyrir því að keyptur hafi verið gjaldeyris til að greiða af láninu, sem væri hendi ef um erlent lán væri að ræða en ekki gengistryggt lán*“ þá mótmælir varnaraðili þeim. Varnaraðili bendir á að umræddar kvittanir hafi verið frá því fyrir 20. apríl 2007 en þá hafi sóknaraðili tekið yfir skuldbindingar fyrri lántaka. Því geti þær ekki haft þýðingar í málinu. Í þessu sambandi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar frá 12. febrúar 2015 í máli nr. 369/2014 en í dómi Hæstaréttar komi fram að þar sem

eftirstöðvar lánessamnings hefur verið tilgreindar í erlendum myntum þegar H hf. gekkst undir viðauka við samninginn, væri skuldbindingin í erlendum gjaldmiðlum. Skipti þá ekki máli hvernig staðið hafi verið að efndum samningsins áður en H hf. gekkst undir hann með viðaukanum. Varnaraðili bendir einnig á að fram lagðar greiðslukvittanir og upplýsingar um stöðu lána sýna að upphæðir í JPY og EUR hafi ávallt verið tilgreindar fram að endurútreikningi lánsins. Enda þótt sóknaraðili hafi greitt íslenskar krónur á gjalddögum skuldabréfsins hafi sú fjárhæð svarað hverju sinni til andvirðis hinna erlendu mynta. Í reynd, þ.e. í uppgjörlegu tilliti, hafi sóknaraðili keypt á hverjum gjalddaga lánsins erlendar myntir fyrir íslenskar krónur. Hvað sem þessu líði sé ljóst að lánesskuldbindingin sem slík hafi eftir sem áður verið í erlendri mynt, en ekki íslenskum krónum.

Varnaraðili telur einsýnt að í skuldskeytingunni hafi lánsfjárhæðin verið tilgreind í hinum erlendu myntum. Þá hafi uppgreiðsluverðmæti lánsins m.v. 16. apríl 2007 verið getið í íslenskum krónum. Á hinn bóginn hafi ekki verið getið um lánsfjárhæðina í umræddu skjali sem jafnvirði íslenskra króna en þá væri einungis getið um hlutföll hinna erlendu mynta. Svo sé ekki, heldur hafi lánsfjárhæðin verið tilgreind í hinum erlendu myntum.

Hvað varðar málsástæðu sóknaraðila sem byggja á viðauka við skuldabréfið frá mars 2009 bendir varnaraðili á að höfuðstól lánsfjárhæðarinnar hafi hvergi verið getið í íslenskum krónum í umræddu skjali. Þá sé hvergi getið um hlutföll myntanna EUR og JPY fyrir umrædda myntbreytingu heldur hafi lánsfjárhæðin verið tilgreind í hinum erlendum myntum. Þar sem verið hafi verið að breyta myntsamsetningu veðskuldabréfsins í 100% EUR hafi hlutfalls þess á hinn bóginn verið getið. Þá sé þess getið að nýr höfuðstóll skuldabréfsins hafi verið frá undirritun viðaukans EUR 180.594. Því hafnar varnaraðili því að „*orðalag um jafnvirði í íslenskum krónum einfaldlega staðfesti þar sem öll önnur atvik málsins beri með sér*“, þ.e. að um gengistryggt lán hafi verið að ræða.

Í tilefni af því að sóknaraðili byggja á því að varnaraðili sé bundinn við fyrri afstöðu sína um að um ólöglegt gengistryggt lán hafi verið að ræða og því verði bankinn „*að fara eftir dómum Hæstaréttar um gildi fullnaðarkvittna og endurreikna ofgreiddar greiðslur til lækkunar á umræddu láni*“ tekur varnaraðili fram að bankinn hefði tilkynnt sóknaraðila að það væri mat bankans að umrætt veðskuldabréf fæli í sér ólögmæta gengistryggingu. Byggðist sú afstaða bankans meðal annars á niðurstöðu dóms Hæstaréttar frá 9. júní 2011 í máli nr. 155/2011. Taldi bankinn að sýna þyrfti fram á erlendar myntir hefðu skipt um hendur til að um erlent lán gæti verið að ræða. Síðar, eða eftir endurútreikning lánsins, hafi fallið dómur í Hæstarétti sem skýrðu frekar hvaða lán væru gengistryggð með ólögmætum hætti og hvaða lán væru erlend lán. Í dómum Hæstaréttar frá 7. júní 2012 í máli nr. 534/2011 og frá 11. júní 2012 í máli nr. 332/2012 hafi Hæstiréttur meðal annars komist að þeirri niðurstöðu að lán þar sem höfuðstóll væri tiltekinn í erlendri mynt væri erlent lán. Bankinn hefði áður ákveðið að endurreikna lánið samkvæmt ákvæðum laga nr. 151/2010, það er miðað við lægstu óverðtryggðu vexti sem Seðlabanki Íslands birti samkvæmt 10. gr. laga nr. 38/2001. Útreikningurinn hefði leitt til þess að höfuðstóll veðskuldabréfsins lækkaði úr kr. 28.806.367 í kr. 17.550.109. Sóknaraðili hafi því fengið niðurfelldar kr. 11.256.258 af höfuðstól lögmæts erlends láns. Varnaraðili hafi ákveðið að innheimta ekki þá kröfu og lánið því haldist óbreytt. Sóknaraðili njóti því framangreinds misskilnings. Samkvæmt framangreindu hafi endurútreikningurinn leitt til lakari stöðu varnaraðila sem kröfuhafa. Varnaraðili telur að í tilviki sóknaraðila hafi ekki verið um viðbótarkröfu bankans að ræða vegna vaxta fyrir liðna tíð heldur niðurfellingu hluta láns vegna þeirrar lögvillu sem aðilar hafi verið í. Varnaraðili telur því að meginreglan um rétt kröfuhafa til

viðbótargreiðslu og undantekningar frá henni vegna fullnaðarkvittana eigi ekki við í málinu. Þar sem endurútreikningur lánsins hafi verið í reynd umfram skyldu geti sóknaraðili ekki átt neinn rétt til lækkunar á láni nr. Y sem notað var til að gera lán nr. X upp. Beri því að hafna kröfu sóknaraðila.

Telji úrskurðarnefndin hinsvegar að meginreglan um viðbótargreiðslu eigi við í máli sóknaraðila og þar með komi til skoðunar hugsanlegar undantekningar frá henni vegna fullnaðarkvittana telur varnaraðili skilyrðum til að víkja frá meginreglunni hafi ekki verið fullnægt í máli sóknaraðila.

Í kenningum íslenskra og norrænna fræðimanna hafa verið nefnd þrjú skilyrði fyrir því að hafna rétti kröfuhafa til viðbótargreiðslu. Í fyrsta lagi þurfi skuldari að hafa verið í góðri trú er hann efndi skuld sína aðeins að hluta. Í öðru lagi að villa skuldara verði einkum rakin til kröfuhafa, ýmist þannig að háttsemi skuldara sé afleiðing af mistökum kröfuhafa eða vafi leiki á af öðrum ástæðum um fjárhæð kröfu. Í öllu falli séu aðstæður þá með þeim hætti að nærtækara sé að kröfuhafi beri ábyrgð og áhættu þar af. Í kenningum fræðimanna hafi því ennfremur verið haldið fram í þessu samhengi að mæla megji gegn því að fallast á kröfu um viðbótargreiðslu þegar villa um fjárhæð kröfunnar stafi af rangri lagatúlkun. Í þriðja lagi að mistökin hafi ekki uppgötvast þegar í stað og þau þá þegar leiðrétt með viðbótarkröfu af hálfu kröfuhafa. Ef framangreindum skilyrðum hafi verið fullnægt þyki þannig koma til álita að hafna rétti kröfuhafa til viðbótargreiðslu úr hendi skuldara, sbr. til hliðsjónar Valgerður Sólnes: „Um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu og þýðing fullnaðarkvittana“. Þjóðarspejillinn 2012, bls. 2-3. Sjá einnig til hliðsjónar Benedikt Bogason: Réttur kröfuhafa til viðbótargreiðslu og fullnaðarkvittun“. Tímarit lögfræðinga, 2. hefti 2013, bls. 122-126 og 129-135.

Varnaraðili bendir að í dómum Hæstaréttar frá 15. febrúar 2012 í máli 600/2011, 18. október 2012 í máli nr. 464/2012 og 30. maí 2013 50/2013 hafi reynt á hvort kröfuhafi gæti eftir almennum reglum kröfurettar krafist skuldara um viðbótargreiðslur vegna mismunar á umsömdum vöxtum, sem hann hafi þegar greitt af láni í íslenskum krónum með ólögsmætu ákvæðu um gengisviðmiðun, og þeim vöxtum sem Seðlabanki Íslands ákveður samkvæmt 4. gr. laga nr. 38/2001. Niðurstaða Hæstaréttar í framangreindum málum hafi verið sú að umræddum kröfuhöfum hafi verið óheimilt að reikna sér viðbótarvexti við endurreikning lánanna fyrir liðna tíð, en um hafi verið að ræða ólögsmæt gengistryggð lán. Í málunum hafi mátt rekja villu skuldara til mistaka kröfuhafa og hinar röngu fjárhæðir hafi verið að rekja til þess að lagaákvæði hafi verið túlkuð á rangan hátt. Þá hafi skuldarar verið í góðri trú um fullnaðargreiðslu hverju sinni, auk þess sem mistökin hefi ekki verið leiðrétt þegar í stað.

Varnaraðili telur að í máli því sem hér sé til umræðu sé á hinn bóginn um lögmætt erlent lán að ræða. Í tilviki sóknaraðila hafi enn fremur hvorki verið um rangan lagaskilning að ræða né eftir atvikum mistök sem rakin verði til varnaraðila. Í ljósi þessa séu ekki fyrir hendi skilyrði til að víkja frá meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu.

Framangreindu til viðbótar vísar varnaraðili til þess að dómstólar hafi ekki fallist á að fordæmi dóma Hæstaréttar frá 15. febrúar 2012 í máli nr. 600/2011, frá 18. október 2012 í máli nr. 464/2012 og frá 30. maí 2013 í máli nr. 50/2013 eigi við um lögmæt erlend lán sem hefi verið endurreiknuð á grundvelli ákvæðis X til bráðabirgða, sbr. 18. gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu, sbr. m.a. dóm Héraðsdóm Reykjavíkur frá 19. desember 2014 í máli E-4761/2013. Telur varnaraðili sömu sjónarmið eigi við í tilviki sóknaraðila.

Með vísan til alls framangreinds séu ekki forsendur til að verða við kröfu sóknaraðila. Beri því að hafna kröfunni.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að því hvort varnaraðila beri að endurreikna lán sem sóknaraðili gaf út til varnaraðila í samræmi við dóma Hæstaréttar Íslands um fullnaðarkvittanir og lækka í kjölfarið höfuðstól lánsins í kjölfarið í samræmi við endurútreikning lánsins.

Við mat á því hvort um gilt lán í erlendum gjaldmiðlum hafi verið að ræða eða ólögmaett gengistryggt lán í íslenskum krónum er úrskurðarnefndin bundin af lögum og dómaframkvæmd í sambærilegum málum. Í samræmi við þau viðmið sem fram hafa komið í dómum Hæstaréttar er fyrst að líta til heitis lánasamningsins nr. X sem gerður var upp með lánasamningi nr. Y, en fyrirsögn hans er „*Lánasamningur í erlendum myntum/mynteiningum*“. Í öðru lagi að lánsfjárhæðin er samkvæmt orðalagi lánsamningsins tilgreind í erlendum gjaldmiðli, japönsku jeni og evrum. Í þriðja lagi eru vextir samkvæmt skuldabréfinu til samræmi við það að um erlent lán sé að ræða tilgreindir LIBOR vextir. Í fjórða lagi er til skilmálabreytinga lánsamnings að líta þar sem fjárhæð skuldarinnar hafi ávallt verið tilgreind í hinum erlendu gjaldmiðlum. Form og efni veðskuldabréfsins bar því ótvírætt með sér að um væri að ræða lán í hinum tilgreindu erlendu myntum. Er það mat nefndarinnar að athugasemdir sóknaraðila um hvernig staðið var að efninum og önnur atriði sem hann hefur teft fram, geti í ljósi dómaframkvæmdar ekki hróflað við þeirri niðurstöðu að um sé að ræða löglegt lán í erlendri mynt.

Áður en leiðbeinandi dómur Hæstaréttar, sem meðal annars er byggt á hér, höfðu fallið tilkynnti varnaraðili í bréfi dags. 2. nóvember 2011 að það væri mat bankans að umrætt veðskuldabréf fæli í sér ólögmaetta gengistryggingu. Kemur því til skoðunar hvort að hvort að varnaraðili sé bundinn þeirri yfirlýsingu sinni. Yfirlýsing bankans kom til vegna niðurstöðu dóms Hæstaréttar í máli nr. 155/2011. Síðar, eða eftir endurútreikning lánsins, féllu hinsvegar dómur í Hæstarétti sem skýrðu frekar hvaða lán væru gengistryggð með ólögmaettum hætti og hvaða lán væru erlend lán. Þegar hinir síðari dómur féllu hafði varnaraðili áður endurreiknað lánið samkvæmt ákvæðum laga nr. 151/2010, það er miðað við lægstu óverðtryggðu vexti sem Seðlabanki Íslands birti samkvæmt 10. gr. laga nr. 38/2001. Útreikningurinn leiddi til þess að höfuðstóll veðskuldabréfsins lækkaði úr kr. 28.806.367 kr. í 17.550.109 kr. Sóknaraðili fékk því niðurfelldar kr. 11.256.258 af höfuðstól lögmæts erlends láns. Sóknaraðili naut því góðs af þeirri villu sem aðilar, eða a.m.k. varnaraðili, voru í á þessu tímamarki. Ekki verður talið að sóknaraðili geti byggt rétt til enn frekari lækkunar lánsins á þessari villu. Verður hér heldur ekki horft fram hjá því að í texta þess bréfs sem varnaraðili sendi sóknaraðila um afstöðu sína og endurútreikninginn, kemur sérstaklega fram að verið sé að meta fordæmisgildi síðari dóms Hæstaréttar nr. 600/2011 varðandi frekari endurútreikning lánsins. Þarf sóknaraðili, eins og varnaraðili, að sæta því að staðreyndir málsins ráði niðurstöðu um það hvort skylt sé að taka fjárskipti aðila upp á nýjan leik, en ekki á rangi skilningur sem varnaraðili byggði fyrri endurútreikning sinn á.

Ber því að hafna kröfu sóknaraðila um frekari endurreikning láns nr. X

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, A á hendur varnaraðila, F, um frekari endurreikning láns nr. XF, er hafnað.

Reykjavík, 19. júní 2015.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Unnur Erla Jónsdóttir